

**"Beránek ovce vykoupil,
aleluja,
když muka kříže podstoupil,
aleluja."**

*Milí čtenáři Zpravodaje,
kež i skrze hudbu svátků smrti a vzkříšení Pána Ježíše
– beránka obětovaného za spásu světa –
co nejlňěji prožijete slavnost našeho vykoupení
a skrze svou službu chrámových hudebníků
pomáháte velikost spásy prožít svým bratrům a sestrám.*

*Karel Cíkrle
Willi Türk
Svatava Baráková
Ondřej Můčka*

Písně putují staletími (III-závěr)

(I. a II. část v předchozích číslech Zpravodaje)

Kdybyste měli možnost porovnat češtinu Písma svatého v různých katolických vydáních za několik století, zjistili byste, že překlad v každém následujícím vydání sice navazuje na jazyk předchozího, ale je změněn hlavně podle dvou hledisek – podle aktuálního způsobu vyjadřování, živé mluvy, a podle stavu teologických vědomostí a pohledů. Např. stále zpíváme „Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle“, ale ve vánočním evangeliu slyšíme významově správný překlad „... lidem, v kterých má (Bůh) zalíbení“; nebo v „římském“ červeném Novém zákoně (1969, 1976) je podobenství o *koukolu* v pšenici (Mt 13,24 ad.), nyní je při mši slyšíme jako podobenství o *plevelu* v pšenici a snad se dočkáme, že je budeme slyšet jako podobenství o *jílku* (mámivém) v pšenici, jak je doslova v řeckém originálu evangelia a jak jedině to podobenství dává smysl. Stejně se do současného jazyka adaptují modlitby; v poslední době např. mariánské antifony v breviáři na konci modlitby před spaním.

Tedy: S Bohem, o Bohu a jeho království mluvíme v rovině svých profánních i náboženských vědomostí svým současným jazykem, současným způsobem vyjadřování.

Toto platí i pro hudbu, která se k Bohu modlí tím způsobem, který je jí v té které době vlastní – chorálem, polyfonií, stylem baroka, klasicismu s dozvuky, cecilianismem v údobí romantismu a novoromantismu, v současné době s hledáním a ohlížením se na všechny strany, navíc s vlnou křesťanského folku.

V tomto žije a na toto reaguje lidová duchovní píseň, která je zpívanou modlitbou i zpívanou katechezí. Nedovedeme si představit, že by na své pouti stoletími nereagovala na současnost, ve které žije. Reagují na ni jak její texty, tak její nápěvy.

Především každá doba vytvořila velké množství nových lidových duchovních písní, jejichž text i hudba zrcadlily tehdejší dobu. V tom množství pochopitelně byly písně kvalitní i méně kvalitní (viz např. dnešní folk). Většina z nich zapadla. Některé však měly v textu i v nápěvu něco víc, než jen svou dobu, něco umělecky nadčasového, obecného. Tyto písně svou dobu překračovaly, žily stále dál a zcela přirozeně se v hrdlech těch, kteří se je zpěvem modlili, adaptovaly podle hudebních zvyklostí zpívané modlitby jejich doby.

Pořadatelé kancionálů tyto obecně zpívané písně zařazovali do nových a nových kancionálů mnohdy v tom tvaru, v jakém je slyšeli Boží lid zpívat už adaptované podle dobových kritérií, mnohdy je podle svého uvážení sami upravovali do tvaru lépe odpovídajícího jejich době. Příklad z poslední doby:

V písni „Ejhle, oltář Hospodinův září“ je ještě v *Cestě k věčné spáse* (úplné vydání 1913-15) nad dnešními slovy „otčina den“ původní nápěv Křížkovského, ale nad textem „svatých Cyri...“ je už nápěv Křížkovského upravený do dnešní podoby, což provedl Holain ve svých *Plesech duchovních* (1883), v obou případech však stále ještě s tečkovaným rytmem; ten odstranil Orlův *Český kancionál* (1921).

Křížkovského originál těchto dvou taktů (původně je v C dur!):

Už od počátku v této cyrilometodějské hymně byly varianty, jak dosvědčuje i nedatovaný (zřejmě ze šedesátých-semdesátých let 19. stol.) notovaný letáček, mající pod notami toto „Poznamenání“: Poutníci velehradští s n a ž n ě se žádají z vážných příčin, aby se od nápěvu nahoře vytištěného neodchylovali. Ig. Wurm.

Je ještě další významná příčina změn původního nápěvu. Každá lidová píseň, ať už duchovní nebo světská, má svého autora. Staré autory lidových duchovních písní neznáme. (Kdopak ví, že autorem známých lidovek Mikulecká dědina, Mikulecké pole, V širém poli studánečka, Vínečko bílé je Fanoš Mikulecký, vlastním jménem František Hřebačka (1912-1970)?) Spíše víme, kde se tyto písně poprvé objevují. Prvý známý výrazný autor dnešních lidových duchovních písní je Adam Michna z Otradovic (1600-1676). Ale ne vše, co se dnes jako lidová duchovní píseň zpívá, bylo svými autory jako lidová duchovní píseň složeno. Často to autoři komponovali jako sólové nebo sborové zpěvy a tudíž interpretačně náročněji. Protože se lidem líbily, začali je společně zpívat a pochopitelně zjednodušovat. Např. píseň č. 820 má původně ve třetím taktu od konce (a ve stejném nápěvu před ním) osminky a-g-a-b + čtvrtku c, což při dnešním rychlejším tempu společného zpěvu není snadné interpretovat; proto *Cyrlometodějský kancionál* (1949) tyto dva stejné takty upravuje do podoby, která je i v současném *Kancionále*.

Změny tempa měly vliv zvl. na úpravy metra a rytmu písní. Doprovod *Svatojanského kancionálu Hlas varhan* (1864-65) dosvědčuje, že se tehdy zpívalo podstatně pomaleji než dnes a se značnými pauzami tam, kde jsou dnes pouze oddechy. Proto např. v písni Shlédni Bože č. 518B je původní melodie nad slovy „Shlédni Bože| kterou chceme| kajícími syny“ vzhledem k dnešnímu *Kancionálu* v diminuci (2x rychleji, ne na čtyři, ale na dvě doby), takže tyto tři úseky nejsou s vypuštěním přidané půlové pauzy v dnešních taktech třech, ale se všemi ostatními v taktech dvou. Protože se to trochu svižněji nedalo zazpívat, *Cesta k věčné spáse* to upravila do té podoby, která je od té doby ve všech kancionálech.

Vedle těchto hlavních faktorů, které působí změny nápěvu písní, jsou faktory další a další.

oOo

Čas zavál mnoho krásných lidových duchovních písní (pochopitelně i těch méně dobrých). Je záslužné, že jsou nadšenci, kteří je vyhledávají a interpretují. Některé snad ožíví i natolik, že se stanou písněmi zpívanými jejich společenstvím. Avšak v naprosté většině se nestanou obecným majetkem celého česky zpívajícího Božího lidu. Tím zřejmě zůstanou jen ty „evergreeny“ prošlé stoletími adaptací. Pochopitelně týž osud čeká lidové duchovní písně složené resp. zpívané v naší době.

Co my dnes pro zpěv v kostele potřebujeme? Ne písně byt' v historickém pojetí krásné, avšak už propadlé sítem času, ale písně nové, jejichž text bude autentickou modlitbou a katechezí nás, křesťanů 21. století a jejichž nápěv vyrostlý z kořenů tradice bude vonět vůní našich dnů.

Karel Cíkrle

100 let od narození Josefa Černockého

K našim předním varhaníkům a pedagogům hry na královský nástroj ve čtyřicátých a padesátých letech 20. stol. patřil Josef Černocký (* 11. dubna 1915, Ostrava-Zábřeh - † 1. července 1970, Brno). Narodil se v hudební rodině. Jeho otec Josef (* 13. prosince 1881, Vsetín - † 1. prosince 1932, Ostrava-Zábřeh) působil jako regenschori a varhaník kostela Navštívení Panny Marie v Ostravě-Zábřehu (1911-1932) jsa k tomu vzdělán coby absolvent Janáčkovy Varhanické školy v Brně (1906-1909). V Zábřehu vedl chrámový sbor, mužský a smíšený sbor Dělnické tělovýchovné jednoty a dirigoval též spolek tamburášů. Řídil též Hudební školu Národní jednoty (1909-1932), na niž navazuje dnešní Základní umělecká škola Viléma Petrželky v Ostravě-Hrabůvce. Hudebně zaměřená byla též matka Marie, roz. Haflantová (* 4. dubna 1879, Kokory - † 15. května 1960, Opava), která působila jako učitelka hry na housle. Po smrti manžela převzala vedení kůru, hrála na varhany a řídila pěvecký chrámový sbor.

Hudební základy získal Josef Černocký od svých rodičů. Během studií na českém gymnáziu v Moravské Ostravě (1934) se soukromě vzdělával u B. A. Wiedermanna. Po maturitě se oddal hudbě cele. Na pražské konzervatoři (1934-1938) vystudoval varhany u Bedřicha Antonína Wiedermanna, hudební teorii u Otakara Šína a sborový zpěv u Františka Spilky. Mezitím složil státní zkoušky pro střední školy a učitelské ústavy z klavíru, sborového zpěvu a varhan (1935-1936). Z důvodu uzavření vysokých škol absolvoval hudební vědu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy až po ukončení II. světové války (1945). Ve svém rodišti se uplatnil jako regenschori, varhaník (1932-1946) a hudební režisér

rozhlasové stanice Ostrava (1940-1945). V rozhlase se seznámil se sopranistkou Drahomírou Kuboškovou (* 15. ledna 1916, Slavkov u Opavy - † 26. ledna 2009, Brno), kterou pojal za manželku 25. října 1941 v katedrále Božského Spasitele v Moravské Ostravě. Spolu měli dvě děti: Bedřicha (1943), který dostal jméno po svém kmotrovi B. A. Wiedermannovi, a Drahomíru (1946).

Od roku 1946 žili v Brně, nejprve na Přadlácké ulici, poté na třídě Kapitána Jaroše v těsném sousedství konzervatoře, kde Černocký učil hru na varhany, varhanní improvizaci, zařízení varhan a vyučovací praxi (1945-1968). Na Tříletém varhanním kursu Jednoty pro zvelebení církevní hudby na Moravě v Brně vyučoval hru na varhany (1949/1950, 1951/1952) a zařízení varhan (1949-1952). Působil také na nově vzniknuvší Janáčkově akademii múzických umění (1947-1968) – po smrti Františka Michálka převzal vedení varhanního oddělení. Z pedagogické praxe vznikla jeho učebnice *Úvod do zařízení varhan* (rkp.). Měl pověst vynikajícího hudebníka obdařeného vysokou muzikalitou, fenomenálním rytmickým cítěním a přitom učitele skromné, laskavé povahy. K jeho žákům patří: Vratislav Bělský, Miloslav Buček, Kamila Klugarová, Dagmar Lédlová, Jaroslava Luklová, Lubomír Mátl, Josef Pančík, Karel Pokora, Zdeněk Pololánik... a také dcera Drahomíra, provd. Horáková.

Z titulu organologa vypracoval dispozice pro řadu nástrojů a návrh na rekonstrukci varhan v koncertním sále brněnského Stadionu. Podílel se rovněž na stavbě královského nástroje v Domě umění ve Zlíně. Vlastnil pišťalové varhany systému unit od krnovské firmy Rieger, op. 2686 z roku 1935, jež s ním putovaly z Ostravy do Brna.

Významnou kapitolou v životě Josefa Černockého byla koncertní činnost (1936-1958), jež sestávala z účinkování na festivalech (Pražské jaro, Bratislavská jar, Festival L. Janáčka), zahraničních turné (Maďarsko, Německo), koncertů duchovních, abonentních, výchovných, oslavných (u příležitosti jubilea Bedřicha Antonína Wiedermanna, Edvarda Beneše, Josefa Blatného, Karla Farského, Brněnského filharmonického sboru Besedy brněnské) aj. Kromě cca 120 doložených koncertů pořádal po vzoru svého učitele B. A. Wiedermanna, varhaníka v Emauzích, koncertní „Půlhodinky po jedenácté“ v zábřežském kostele Navštívení Panny Marie (1939-1946). Hrával při různých příležitostech, např. při slavnosti svěcení varhan v kostele sv. Josefa v Ostravě (1948), v kostele Všech svatých v Moravském Krumlově (1951) a v kostele sv. Prokopa v Letovicích (1952). Na repertoáru měl především díla českých a moravských skladatelů 20. století. Za vše jmenujme alespoň *Koncertantní symfonii* Jana Hanuše (1952), *Variaci na vánoční píseň* Josefa Blatného (1956) či *Sonatu solemnis* Františka Musila. Spoluúčinkoval při provedení oratorií a kantát Antonína Dvořáka (*Stabat mater*), Leoše Janáčka (*Glagolská mše*, *Otčenáš*, *Taras Bulba*), dvou koncertů Františka Xavera Brixiho a tří koncertů (*Koncert D dur*, *Koncert F dur*, *Koncert*

g moll) Georga Friedricha Händela. Spolupracoval při tom se Státní filharmonií Brno, Pěveckým sdružením moravských učitelů, Pěveckým sdružením Foerster, Brněnským filharmonickým sborem Beseda brněnská etc. Jeho hra byla oceňována pro virtuositu, barevnost a osobitý zvuk.

Po celý život neúnavně bojoval o to, aby varhany dostaly nové společenské uplatnění (nikoliv jen církevní) a aby jejich význam byl v naší kultuře hodnocen rovnoprávně s ostatními hudebními nástroji.

Za svůj život dostal čtyři vyznamenání: Vzorový učitel (1955), Státní vyznamenání Za vynikající práci (1965), Pamětní plaketa – Ústřední výbor Národní fronty k 50. výročí Československa – za výjimečné zásluhy (1968), Pamětní medaile k 50. výročí vzniku konzervatoře v Brně (1969).

Josef Černocký zemřel ve věku 55 let po těžké a dlouhé nemoci, s níž bojoval víc než 10 let. Dne 23. dubna 2015 v 19 hod. se v Besedním domě (Komenského nám. 534/8, Brno) uskutečnil koncert žáků varhanního oddělení brněnské konzervatoře k jeho nedožitému výročí.

Karol Frydrych

Vaše ohlasy na únorové číslo Zpravodaje

Dobrý den,

mnohokrát děkuji za zaslání Zpravodaje a skladeb.

Účastním se společně s kolegyní varhanicí kurzu pro varhániky a vedoucí sboru v Olomouci. Jedním z lektorů je i p. Willi Türk a měli jsme tu čest si na jeho přednášce o liturgice přezpívat uvedené skladby, tak jak jsou rozepsány podle jednotlivých hlasů. Jedním slovem je to prostě nádhera.

Je moc dobře, že je tady organizace jako je ta Vaše, která šíří a vzdělává v duchovní hudbě. Sama mám velmi dobrou zkušenost se získáváním notových partitur Vaším prostřednictvím, za což ze srdce děkuji a přeji hodně zdaru a božího požehnání v dalším působení.

S pozdravem

J. M. z okresu Vsetín (e-mail z 26. 2. 2015)

Chvála Kristu,

děkuji Vám za nové číslo Zpravodaje a vynikající notové přílohy, určitě některé písňe v naší farnosti uplatním.

S přáním požehnaných postních dnů,

J. B. z okresu Nový Jičín (e-mail z 26. 2. 2015)

Dobrý den, velice děkuji za zasílání Zpravodaje, Bohu díky.

B. L. z okresu Prachatice (e-mail z 26. 2. 2015)

Moc děkuji, prosím kdo Vám nachází notový materiál a odkud čerpá, jsou to velice krásné a staré kousky. Náš sbormistr má vždy velkou radost a myslím, že mě má v pěveckém sboru na kůru ne tak kvůli hlasu, ale pro můj zdroj notového materiálu... za který Vám Pán Bůh zaplat'... DĚKUJEME.

K. L. z okresu Praha-západ (e-mail z 27. 2. 2015)

Vážení přátelé,

děkuji za zaslání Zpravodaje se zajímavým obsahem a užitečnými notovými přílohami. Jsem ráda, že mohu být alespoň takto informována o ději v tomto oboru.

D. P. z okresu Louny (e-mail z 1. 3. 2015)

Chvála Kristu! Děkuji za Zpravodaj, přeji požehnané Velikonoční svátky a hodně milostí od Vzkříšeného Krista. Přeji též hodně zdaru ve vaší práci.

V. V. z okresu Žďár nad Sázavou (e-mail z 3. 3. 2015)

Budeme vděční za další ohlasy (kladné i záporné) na náš Zpravodaj i činnost Musica sacra.

Redakce

Jeden malý příspěvek

(Jedná se o osobitý příspěvek začínající varhanice, který navazuje na autorčin text uveřejněný ve Zpravodaji č. 5/2014 na str. 17)

Dobrý den, vůbec nestíham, proto jsem ještě ani neodepsala na onen příspěvek v prosincovém Zpravodaji.

Jo – dycky si Zpravodaj ráda přečtu, protože zavzpomínám a taky se dozvím plno věcí a zajímavostí.

Ten příspěvek byl dobrej (sranda, enom aby vám za to někdo nevynadal) – ale teda – vidím, přesně to, co já každému říkám. Začnu spisovně a pak – jak mně huba narostla. Ale říkám si, je aspoň vidět, odkád' su atd. No a hlavně je to pravda.

Sice sem zjistila, že hrůzu z hraní na varhany mam furt větší, ale přece to musím překonat. Na ten můj cukr mně tam ale začínajů chodit děcka – tož aby mně najakej zbyl. Ale ted' sem říkala, že kdyby to chtěl dělat někdo jinej – jakože tu máme přistěhovaný a říká se, že paní hraje – tak by mě to už aj mrzelo, že temu tolik dávám – teda podle mě jo – protože chodim trénovat na varhany každěj den (když mně to de, tak půl hodiny, jinak hodinu aj dýl. A pak honem všecko doma a s děckama kroužek atd. Někdy trošku honička, ale momentálně nemam brigádu, tak je to pohoda a zábava).

Tak uvidíme, jak budu pokračovat. Někdy se nestačím divit, kolik kuliček sem pro levů ruku vyškrtla, ale myslím, že to časem budu umazávat a kuliček bude přibývat.

Tak už zase pujdu dom – ted' su totiž u mamky – nemocná.

Zdravím všechny a přeju hodně dalších úspěchu a zdraví k tomu všemu.

Autorka e-mail z 19. 2. 2015 chce zůstat v anonymitě

(Poznámka redakce: Rozhodli jsme se výše uvedený e-mail neměnit, aby zůstala zachována originalita projevu a nářečí.)

Informace – Nabídky – Pozvání

Dne **23. 5. 2015** (POZOR – NOVÉ DATUM!!!)
se v kostele sv. Václava v Hustopečích uskuteční

SBOROVÁNÍ 2015.

Závazné přihlášky zasílejte do 10. 4. 2015 do kanceláře Musica sacra (e-mailem, poštou...). Noty společných skladeb zašleme zájemcům e-mailem.

Mons. ThLic. VOJTĚCH CIKRLÉ
diecézní biskup brněnský

uděluje

ZÁŠTITU

nesoutěžní přehlídce chrámových sborů

SBOROVÁNÍ 2015,

kterou pořádá Jednota Musica sacra dne

23. května 2015 v Hustopečích.

+ Vojtěch Cikrlé

V Brně dne 5. ledna 2015

Kvalifikační zkoušky (D, C1, C2, resp. vyšší) se konají dne **1. června 2015** v Brně na ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu. Zájemci se mohou přihlásit do 12. května 2015 v kanceláři Střediska pro liturgickou hudbu (stejná adresa jako Musica sacra).

Letošní **zájezd (procházka) za varhanami** (tentokrát bez společné cesty autobusem) se uskuteční **13. 6. 2015**. Cílem jsou nové varhany v jezuitském kostele v Brně a další dva nástroje v brněnských kostelech.

Zájemci se mohou hlásit (zejména kvůli zamluvení společného oběda) do konce května v kanceláři Musica sacra (e-mailem, poštou, telefonem).

ZAKONČENÍ TŘÍLETÉHO KURZU

pro chrámové varhaníky v Třebíči

6. 6. 2015 – závěrečné zkoušky

Předání kvalifikačních osvědčení

se uskuteční

20. 6. 2015 v 16 hod

v kostele Proměnění Páně v Třebíči-Jejkově při liturgii zpívaných nešpor,
hlavní celebrant P. Karel Cikrle.

Dne 23. dubna 2015 v 19 hod se v Besedním domě (Komenského nám. 8, Brno) uskuteční **koncert žáků** varhanního oddělení brněnské konzervatoře **k nedožitému výročí Josefa Černockého** (viz článek o Josefu Černockém na str. 4)

Dne 20. června 2015 v 19 hod. se v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Brně-Zábrdovicích uskuteční **varhanní koncert Davida Postráneckého**.

Letošní mezinárodní letní škola duchovní hudby **CONVIVIUM 2015** se uskuteční 8. – 16. 8. 2014 v klášteře kapucínů na Hradčanech na Loretánském náměstí v Praze. Bližší informace najdete na www.convivium.cz.

Vážení hudební přátelé, dovolujeme si Vás pozvat na **Letní kurs interpretace staré hudby**, který se uskuteční 24. – 30. srpna 2015. Na zámcích v Bučovicích a v Kuníně budou vyučovat špičkoví lektoři oborů zpěv, cembalo, housle, harfa, zobcová flétna, traverso, loutna, viola da gamba a improvizace, další informace na: www.hudebnilahudky.cz/letni-kurs.

Připravujeme i další vzdělávací aktivity, viz www.hudebnilahudky.cz.

Jan Čížmář, Hudební lahůdky, o. s.

Hudební vydavatelství CHORUS nabízí nový titul: **Otto Novák – Umění improvizace**. Nahrávka obsahuje jedinečné varhanní improvizace emeritního dómského varhaníka Otto Nováka (1930-2013), které byly pořizeny za jeho působení v basilice sv. Jakuba na Starém Městě v Praze. Cena CD 200,- Kč + poštovné, objednávky na: www.studio-chorus.cz.

Notová příloha tohoto čísla Zpravodaje obsahuje eucharistické sbory:

- Zdeněk Pololáník – Eucharistická znělka 2015
- Bohuslav Korejs – Já jsem chléb živý
- Petr Chaloupský – Stal se chléb andělský
- Thoinot Arbeau – Prameni světla, Kriste

Vážení sbormistři, zpěváci, varhaníci, chrámoví hudebníci, do 31. 5. 2015 nám napište, co jste **zpívali a hráli o Velikonocích**. Rádi vaše zprávy uveřejníme v dalším čísle Zpravodaje. Děkujeme!

Uzávěrka dalšího čísla je 31. května 2015. Budeme rádi, když nám pošlete své příspěvky. Díky!

Adresa vydavatele: MUSICA SACRA, Smetanova 14, 602 00 Brno
Tel.: 549 251 008, e-mail: musicasacra@musicasacra.cz
<http://www.musicasacra.cz>

Návštěvní den:
středa: 9.15 – 12, 13 – 16 hod.

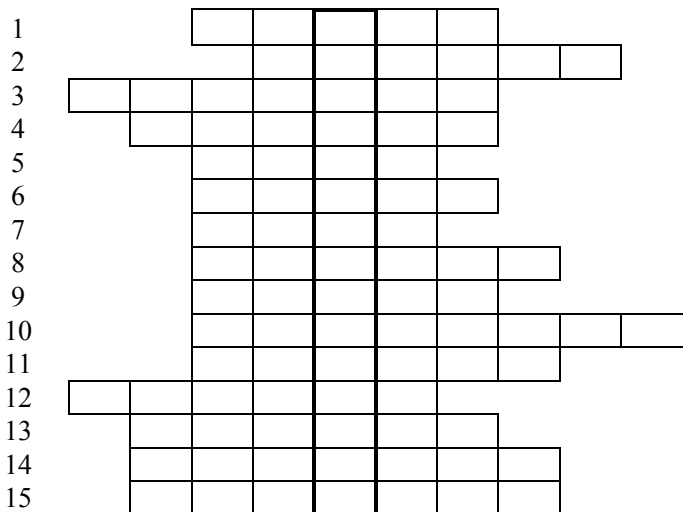
Bankovní spojení: ČSOB – Poštovní spořitelna, č. účtu: 154525774/0300

Registrace Zpravodaje Musica sacra: MK ČR E 19603

ISSN 2336-5374

Křížovka

Řešení tajenky z minulého čísla FRANTIŠEK EMMERT: 1. FFMU, 2. Král, 3. Kolař, 4. Zákon, 5. Kostel, 6. Veronika, 7. Mše, 8. Richter, 9. Církev, 10. Hertz, 11. Comodo, 12. Diminuce, 13. Popelec, 14. Dietrich, 15. Psalterium. Správnou tajenku nám zaslalo osm luštitelů: J. Bezkoděková, D. Pištěčková, J. Kocůrek, I. Veselá, J. Lindr, J. Obrová, J. Zerzánková a A. Kotápišová. Odměnu zasíláme paní Jindře Zerzánkové. Tajenku tohoto čísla nám zašlete do 31. 5. 2015.

1. It. bez.
2. Velikonoční svíce.
3. Modlitba, v níž se předřikávač a věřící dlouhou řadou oslovení a proseb střídavě obracejí k Bohu a ke světcům.
4. Latinský název hymnu Tebe, Bože, (chválíme).
5. Nejstarší symbol křesťanů.
6. První svátost.
7. Zvíře spojované s moudrostí.
8. Dům Boží.
9. První týden Velikonoc se nazývá Velikonoční ...
10. Lat. klanění.
11. Strunný smyčcový nástroj.
12. Jméno skladatele Haydna (1732-1809).
13. Přívlastek čtvrtku v Pašijovém týdnu.
14. Boží hod svatodušní.
15. Velikonoční symbol nového života.

Karol Frydrych